

II. Fuglefolk og fugle på Madstedborg I Ove Sø i Thy

Af Willy Mardal, Legindvej 102, Sønderhå, 7752 Snedsted

Indledning

På Madstedborg - eller som den hedder på thy-bomål, "æ borg" - i Ove Sø var der engang store kolonier af især mågefugle. I ly af mågefuglekolonierne byggede ænderne deres reder. Her kunne de udruge deres ællingekuld, mens mågefuglene i kraft af deres talstærke og støjende optræden sørgede for deres beskyttelse.

Madstedborg var indtil 1930'erne klassificeret af videnskabsmænd som én af Danmarks betydeligste ynglefugleholme.

Holmens beliggenhed i den dengang næringsrige og rene Ove Sø nær Nordsøens kyster og nær vidtstrakte eng-, hede- og klitstrækninger gav fuglene gode muligheder for at søge føde tæt ved den beskyttede yngleplads.

Det smalle område mellem Ove Sø og Nordsøen var indtil 1930'erne kun sparsomt bevokset med de trævækster, der senere ødelagde mågefuglenes optimale fødesøgningsbetingelser. Selv om Ove Sø er en indsø, bevarede området et marint præg, hvor fuglene hele tiden kunne høre og mærke havets nærhed. Holmen tiltrak derfor også normalt kystrugende fuglearter.

Søens vandstand var sædvanligvis høj i de tidlige forårsmåned, når ynglefuglene ankom. Herefter sank den gradvist i løbet af foråret og sommeren. Ødelæggende forårsoversvømmelser, som er hyppigt forekommende på fugleøer ved hav- og lagunekyster, forekom således ikke på Madstedborg.

Madstedborg var derfor en særdeles velegnet yngleplads for fugle, og der var en usædvanlig og en særdeles gunstig harmoni mellem fugle, dyr og mennesker.

Denne harmoni blev gradvist nedbrudt af forskellige faktorer, som samlet har medført, at alt nu er henvist til erindringens overdrev, så kun de få ældre mennesker, der har oplevet harmonien kan fortælle om den.

Der er ikke skrevet meget om Madstedborg og dens fugle. Holmen har jo altid ligget afsides i Thy i det nordvestligste Danmark. De få fuglefolk, der kom, måtte bruge flere dage på en rejse helt op til Thy. Denne kendsgerning lagde en naturlig begrænsning på antallet af fuglefolks besøg. Publikationerne om deres oplevelser er

*Familien på »Kovstrup« på udflugt til Madstedborg i sensommeren 1930. Familien lod sig transportere i båd med sejl, og den blev modtaget af nogle af holmenes kreaturer. Bemærk holmens kraftige græsdække. I baggrunden skimtes Sønderhå Plantage.
Foto: Else Tølbøll (1900-69).*

næsten alle fra dette århundredes første halvdels ornitologiske litteratur. Forfatterne er nu alle døde.

Jeg har derfor brugt mange timer på at tale med de personer, der har haft deres opvækst og virke i Madsted i Hvidbjerg vesten Aa Sogn i dette århundredes første halvdel, og som har oplevet fuglelivet på holmen. Det gælder såvel ejerne og deres familier samt nogle af de mange ansatte karle og piger, der engang har været på de to gårde i Madsted. Deres mundtlige beretninger spænder over flere årtier. På trods af deres alder er der så stor overensstemmelse mellem deres udsagn, at de kan betegnes som troværdige primære kilder – "fortidens vidner" - hvis udsagn er af en sådan kvalitet, at de er af værdi for eftertiden.

*Harald Tølbøll (f. 1903 på »Kovstrup«) i sin singlesculler på Ove Sø i juli 1931 - en måned før vandstanden blev senket ca. 70 cm. Harald Tølbøll gjorde sig senere bemærket ved bl.a. at vinde »Kieler-regattaen« i Tyskland. I baggrunden ses »Tandrup« enge ved søens vestbred.
Foto: Else Tølbøll (1900-69).*

Jeg skylder dem alle tak for deres veloplagte, interessante og inspirerende beretninger om holmen, dens fugle og æg for flere årtier siden.

Deres vidneudsagn er anvendt i dette afsnit som et væsentligt supplement til de skrevne kilder.

Thisted Byhistoriske Arkiv ved Birgit Høyrup og Orla Poulsen samt Claus Dreschler, Hørsted, takkes for hjælp med fremskaffelse og affotografering af fotograf Alfred Scharlings fotooptagelser på Madstedborg i 1920'erne. Erik Scharling takkes for sin tilladelse til, at faderens optagelser anvendes i denne artikel.

Biofoto i København takkes for tilladelse til at anvende nogle af afdøde fuglefotograf Arthur Christiansens fotooptagelser på Madstedborg.

Mads Tølbøll, "Kovstrup" i Sønderhå, Laurids Søndergaard, Madsted, og Alfred Jensen, Spails, takkes for hjælp med fremskaffelse af ældre fotografier fra Ove Sø. Poul Søndergaard, Hurup (tidligere Madsted), takkes for hjælp med udvælgelse af fotografier og identificering af personer på fotografierne. De to gårde, der ejer Madstedborg, slægterne Pedersen og Søndergaard og de mange, der har arbejdet på gårdene - herunder samlet mågeæg - fortjener en særlig omtale. Den kommer i næste afsnit.

Ornitologer på Madstedborg

Madstedborgs rige fugleliv har givetvis været ukendt for ornitologerne gennem mange århundreder. Kun lokalbefolkningen kendte fuglekoloniernes eksistens.

I 1800-tallet var næsten hele den danske ornitologiske videnskab begrænset til få personer ved Københavns Universitets Zoologiske Museum. Derudover var der enkelte - hovedsageligt akademikere og skolelærere - uden for København, som i deres fritid rejste rundt i deres landsdele for at studere og skrive om fuglelivet. De var datidens ornitologiske pionérer. Efter hjemkomsten beskrev de deres observationer i dagbøger og i breve til deres interessefæller. På denne måde blev grunden lagt til den ornitologiske videnskab i Danmark, og på denne måde nåede der efterretninger om det enestående fugleliv på Madstedborg frem til de første fuglebogsforfattere i Danmark.

De fleste af datidens ornitologer var også jægere og ægsamlere. Deres observationer af sjældne fugle blev oftest dokumenteret med

Ove Sø ved »Kovstrup« august 1952.
På grund af tørke - og for at spare på vandet til husholdningen - hentes vand til støbning af nyt ladegulv og til malkekvægsbesætningen ved ved Ove Sø.
På billedet ses fra venstre: De to søskende, Inge og Mads Tølbøll samt kusinerne Kirsten og Susanne Tølbøll. Traktoren var blevet anskaffet i 1950 som led i USA's hjælpeprogram, »Marshall-hjælpen«, til genrejsning af Europa efter 2. verdenskrig.
Der fulgte et jernhjul med som reservehjul på grund af den tids mangel på tillid til gummi.
I baggrunden ses bl.a. »Tandrups« enge og marker.
Foto: Else Tølbøll (1900-69).

skudte og udstoppede fugle. På den tid blev der ikke taget særlige hensyn til ynglefugle. Mange sjældne fuglearter er på denne måde føjet til lister over den danske fauna.

På grund af den meget mangelfulde og særdeles vanskeligt tilgængelige ornitologiske litteratur på dansk på den tid, var det ofte vanskeligt for de fleste at artsbestemme alle fuglearter med det samme. De måtte derfor præpareres og gemmes til en senere lejlighed. De blev enten "skindlagt" og lagt i skuffer eller "udstoppet" og udstillet.

På denne måde opbyggedes der på den tid store samlinger af fugle og ægkuld, og mange samlinger indeholder præparater fra Madstedborg og omegn.

Heiberg, én af de første ornitologer i Thy

Den første ornitolog, som delagtiggjorde andre i sine observationer på Madstedborg, var den praktiserende læge i Thisted i tidsrummet 1869-79, senere overkirurg i Viborg, *Peter Wilken Heiberg* (1840-1920). Han besøgte holmen flere gange.

Under - og muligvis også efter - sin lægeperiode i Thy har han været vidt omkring i hele landsdelen. Resultaterne af Heibergs ekskursioner indgår i hans udførlige beskrivelse af fuglearterne i Thy, "Thylands Fugle" (1886). Bogen er et væsentligt kildeskrift for eftertiden.

Heiberg har besøgt mange gode fuglelokali

*Ove Sø »midt i 1950'erne«. »Kovstrup« i baggrunden set fra »Tandrup«.
Bemærk den tætte rørbræmme i læsiden på vestbredden. Foto: Brygmester Nybo, »Tuborg«.*

teter, og han har oplevet, at nogle af de fuglerigeste holme blev ødelagt i forbindelse med den tids store udtørningsprojekter: Rostrup Holme og Færgeborg i Sjørring Sø (1867), Søgårdsborg i Sperring Sø (1877) og Stenholmen og Handrup Odde i Flade-Ørum Sø (1878). Udtørningsprojektet for Flade-Ørum Sø mislykkedes som bekendt, og han skriver, at fuglene atter kunne tage deres holme i besiddelse i 1885.

Heiberg har i breve beskrevet Madstedborgs helt enestående fugleliv for andre samtidige ornitologer, bl.a. *Jonas Colin* (1840-1905) i København, der i 1877 udsendte 2. udgave af *Niels Kjærbøllings* (1806-71) "Danmarks Fugle" (1852).

Kjærbølling var i øvrigt uddannet skolelærer med naturhistorie som speciale. Han grundlagde senere Københavns Zoologiske Have. Kjærbøllings fugleværk var den første samlede fremstilling af Danmarks fugleliv. I førsteudgaven blev Madstedborg ikke nævnt, hvorimod de nu forlængst udtørrede søer, Sjørring Sø og Sperring Sø, blev nævnt med deres betydningsfulde fugleholme. Det må altså formodes, at Kjærbølling ikke kendte til eksistensen af Madstedborg. Om han selv har besøgt Sjørring

Sø og Sperring Sø, eller om hans viden stammer fra andre, vides ikke.

Det er sandsynligt, at Madstedborg af og til har haft besøg af andre samtidige ornitologer. Heibergs oplysninger til Collin's 2. udgave af Kjærbøllings "Danmarks Fugle" blev læst af datidens ornitologer, og der var skabt grundlag for, at fugleholmen Madstedborg skulle blive ekspeditionsmaal.

Heiberg måtte efter de store udtørningsprojekter konstatere, at der i 1886 kun var få fugleholme tilbage i Thy. Foruden holmene i Flade-Ørum Søer var der Madstedborg i Ove Sø og Hindselsholm ved Thyholm.

I sin bog "Thylands Fugle" (1886) omtaler han Madstedborg som en stor yngleplads for såvel måger som ternere. Han skriver endvidere:

"Der findes altsaa nu i Thy tre Fugleholme, hvor der i Yngletiden ikke skydes, og Indsamling af Æg foregaar paa fornuftig, planmæssig Maade, saaledes at der altid udruges og fredes et betydeligt antal Kuld. At ikke flere Holme i Limfjorden er Fugleholme, hidrører fra, at de ligger så udsatte, at Fuglene ikke kunne have Fred, og naar Æggene stadig røves, kan der selvfølgelig ikke blive nogen varig Kolonisation".

Efter at de første ornitologer i 1800-tallet fandt frem til Madstedborg, og efter at de oplevede en - selv efter datidens målestok - enestående fuglerigdom på Madstedborg, blev øen adskillige gange siden hen besøgt af ornitologer fra forskellige egne af Danmark.

De besøgende vidste, at de altid skulle indhente tilladelse hos holmens ejere, før de gjorde landgang. Af deres artikler at dømme, har det ikke været vanskeligt at opnå tilladelse til besøg på Madstedborg.

Typograf M. Ewald Hansen fra Thisted

Den første ornitolog, der besøgte Madstedborg i dette århundrede, og som publicerede en egentlig artikel om holmen, var *M. Ewald Hansen*, typograf ved den daværende "Thisted Amtstidende". I sin fritid beskæftigede han sig med udstopning af fugle, som andre indleverede til ham. I 1907 skrev han om sine besøg på Madstedborg i et nyt tidsskrift, der blev udgivet af den i 1906 etablerede forening, "Dansk Ornithologisk Forening" (DOF).

Ewald Hansen var rimeligvis én af de få håndværkere på den tid, der interesserede sig for fugle, og som blev medlem af DOF allerede i dens første år. Hans interesse for fugle må have været stor, og han var endvidere den eneste person i Thy, der var medlem af DOF i de første år. Tidsskriftets forfattere var i disse år for de flestes vedkommende akademikere.

Ewald Hansens artikel om Madstedborgs fugleliv i DOF's tidsskrift må have vakt opsigt. Hans kendskab til de enkelte arter var - ud fra artiklen at dømme - indgående.

Ewald Hansen flyttede siden hen til Århus. Hans navn udgik af DOF's medlemslister, hvorimod hans navn optræder i fortegnelsen over medlemmer af "Naturhistorisk Forening for Jylland". Her tituleres han som "Konservator og Typograf".

Det er rimeligt at antage, at også Ewald Hansen har haft en samling, hvori der var præparater fra Madstedborg. Hans bemærkning i et af de nedenfor nævnte citater afslører hans interesse for æg, og hvorvidt de er friske eller ej.

Ewald Hansen anfører i sin artikel, at øen er 12 tdr. land stor, og han skriver endvidere, at *"den er bevoxet med frodigt Græs, og om Sommeren bebos den foruden af de store Fuglekolonier af græssende Kreaturer. Holmen fredes strængt af de to Gaardmænd, der ejer*

den, men har man Interesse for Fuglelivet, kan det dog som oftest lykkes at erholde Tilladelse til Landgang. Saa snart man med Baaden har landet og gaar op paa Holmen, begynder Tusinder af Fugle en forfærdelig Larm, og det kan hænde, at enkelte af de mest dristige slaar ned i ens Hoved".

Ewald Hansens næste artikel om Madstedborg

I tidsskriftet "Flora og Fauna", der udgives af "Naturhistorisk Forening for Jylland", skrev M. Ewald Hansen, nu bosiddende i Århus, i 1921 endnu en artikel med titlen, "Fugleholmen Madstedborg". Ewald Hansen har gennem en årrække jævnligt besøgt Madstedborg, og der er ingen tvivl om, at turene gjorde et stort indtryk på ham.

Baggrunden for, at Ewald Hansen denne gang skrev i en anden forenings tidsskrift, og at han ikke mere var at finde i DOF's medlemsfortegnelser, kan være den skærpede kurs i DOF, der ikke længere ville have medlemmer med ægsamlinger og fuglesamlinger, der var tilvejebragt i modstrid med jagtloven. Denne nye grundholdning i DOF var rimeligvis ikke i overensstemmelse med Ewald Hansen's virke som konservator i Århus, vel at mærke i en tid, hvor der ikke var regler for og reelt ingen kontrol med konservatorenes virksomhed.

Ewald Hansen betegner stedet som *"et sandt Eldorado for Ornithologer, og skønt al Landgang og Færdsel er strengt forbudt i Yngletiden, ligesom al Jagt paa Søen, kan virkelige Ornithologer dog som oftest af Ejerne erhverve Tilladelse til et Besøg, selv om det er vanskeligt"*.

I øvrigt er der i denne artikel mange gentagelser fra DOF-artiklen i 1907. Der er dog også enkelte nye emner, som afslører forfatterens interesse for nogle arters fødevalg og yngelpleje.

Ewald Hansen slutter sin artikel med følgende erklæring:

"For enhver Ven af Naturen vil et Besøg paa "Madstedborg" høre til de Minder, man senest glemmer".

Sigfred Knudsens artikel med Alfred Scharlings fotografier

Ewald Hansens besøg blev allerede få år senere fulgt op af en anden "Ven af Naturen", idet redaktøren af "Flora og Fauna", lærer V. Sigfred

Alfred Scharling på Madstedborg i forsommeren 1921. I hænderne holder han sin kikkert. Scharling gjorde sig bemærket med sine enestående fuglefotografier fra holmen. Han fik også tid til at ringmærke fuglene på holmen i 1920'erne. En af hans ringmærkede sandterneunger blev senere genfundet på Barbados ud for Sydamerika! Foto: Alfred Scharling.

Knudsen (1879-1962), Århus, besøgte Madstedborg 1925. Han skriver en artikel i "Flora og Fauna", og den er rigt illustreret med fotografier, der er optaget på Madstedborg af fotograf *Alfred Scharling* (1887-1973) fra Thisted. Scharling virkede som portrætfotograf i byen i årene 1911-61.

Ifølge Sigfred Knudsen har Scharling "optaget et stort Antal fortræffelige Fotografier af Fuglene på Madstedborg". Et album med nogle af disse fotografier ligger i Thisted Byhistoriske Arkiv. Med familiens tilladelse er nogle af Scharlings billeder anvendt til at illustrere denne artikel.

Det må formodes, at Sigfred Knudsen er kommet i kontakt med Scharling ved Ewald Hansens mellemkomst, eftersom Scharling også var æg- og fuglesamler. Ewald Hansen kan have udstoppet nogle af Scharlings fugle. Fra Scharlings hånd foreligger der intet publiceret om Madstedborg.

Om Ove Sø skriver Sigfred Knudsen bl.a., at "Flere Steder har Søen veludviklede Rørsumpe og er der under Tilgroning; enkelte Steder er Overfladen dækket af svømmende Vandplanter. I Ove Sø ligger to Holme: Store og Lille Madstedborg, der tilsammen er godt en Snes Td. Land store. Tidligere var de noget mindre - kun godt halvt saa store - men da Lodsejerne for en Del Aar siden købte Vandretten, og der saa ikke mere blev dæmmet op for Vandet, havde det til Følge, at Søen blev noget mindre, og at Holmene blev større".

Fugleringmærkerne Peter Skovgaards og Christian Sørensens besøg på Madstedborg
Kunstmaleren *Peter Skovgaard* (1887-1972) fra Viborg var i næsten et halvt århundrede fra 1920 til sin død en institution inden for dansk ornitologi og fugleringmærkning. Han besøgte Madstedborg vistnok kun én gang, nemlig den 12. juni 1927 for at ringmærke fugle. Skovgaard var ledsaget af en af hans lokale ringmærkere, tømrer *Christian Sørensen* (1905-81) fra Hundborg, der sandsynligvis også var på holmen for første gang.

Skovgaard kendte Madstedborg og dens fugleliv, idet nogle af hans øvrige ringmærkere havde besøgt holmen i de foregående år: Teologen Halfdan Lange (1898-1955) i 1920, fotografen Alfred Scharling i 1921 og 1925 og teologen Axel Georg Krebs (1903-94) i 1926.

For Christian Sørensen blev det til flere årlige ture derover i næsten tre årtier for at ringmærke fugle. Skovgaards og Sørensens færd til Madstedborg i 1927 var rimeligvis samtidig det første møde mellem disse to store mænd inden for dansk fugleringmærkning, og ringmærkningerne på Madstedborg i de næste tre årtier gav videnskaben flere oplysninger om holmens ynglefugles træk i Europa, til Afrika og til Amerika.

Skovgaard skrev en artikel i 1929 om bl.a. Madstedborg i "Dansk Jagtforenings" tidsskrift, "Dansk Jagttidende".

Thorvald Kjærs artikler om Madstedborg i jagtblade

Thorvald Kjær (1895-1979) fra Aarhus var en meget berejst amatørornitolog, der havde et særdeles indgående kendskab til fuglelivet i Jylland. Gennem hans livslange ansættelse ved DSB havde han glimrende muligheder for billige

rejser i ind- og udland. Det blev da også til mange besøg på gode naturlokaliteter i såvel Danmark som i udlandet. Det var især Vestjylland og dets storslåede fuglelokaliteter, der havde hans store interesse. Hans oplevelser resulterede i nogle velskrevne bøger.

Kjær kom også til Madstedborg. Datidens to jagtblade, "Dansk Jagttidende" og "Jagt & Fiskeri", bragte i henholdsvis 1936 og 1938 to identiske artikler, skrevet af Kjær. Redaktionerne illustrerede dog artiklerne med forskellige fotografier, optaget af Scharling.

Bernt Løppenthin's artikler om sine besøg på Madstedborg

Bernt Løppenthin (1904-94) var den første ornitolog fra København, der skrev om Madstedborg. Han blev oprindeligt uddannet til læge. Da hans interesse for fugle var meget stor, blev han senere magister i zoologi. Han virkede indtil pensionsalderen som overbibliotekar på Universitetsbiblioteket i København.

Løppenthin besøgte Madstedborg første gang den 1. juni 1927. Besøget varede kun få timer. De næste besøg var i 1936, 1937 og 1938, hvor han var på øen flere dage hvert år i den optimale tid for ynglefuglestudier, nemlig i juni måned. I sin første artikel i 1939 i DOF's tidsskrift takker han holmens ejere, Laurids Palle Møller Søndergaard (1869-1959), Niels Christian Søndergaard (1906-76) og Peter Nielsen Pedersen (1900-76) for udvist gæstfrihed, ligesom han takker bestyrelsen for Japetus Steenstrup's Legat for støtte til to af hans rejser til Madstedborg.

DOF's tidsskrifter har altid indeholdt artikler, som også kunne have interesse for ornitologer i andre lande. Derfor har det altid været sædvane, at vigtige artikler blev afsluttet med et resumé på ét af hovedsprogene, engelsk eller tysk. Løppenthin skønnede, at artiklen fortjente også at blive læst af tysklæsende ornitologer. Derfor afsluttedes den "mit einer deutschen Zusammenfassung". Det skal i den forbindelse bemærkes, at næsten alle europæiske naturhistoriske videnskabsmænd talte og skrev tysk indbyrdes før verdenskrigens udbrud i 1939. Tyske universiteter havde været førende inden for naturvidenskaberne gennem flere årtier.

En DOF-ekskursion til Madstedborg i juni 1939

Madstedborg var ét af turmålene for en DOF-

ekskursion med 35 deltagere den 3. juni 1939. 25 medlemmer fra Sjælland, 4 fra Thy og 6 fra det øvrige Jylland og Fyn besøgte i løbet af 3 dage i biler nogle udvalgte fuglelokaliteter i Thy. Bernt Løppenthin var sandsynligvis ekskursionsleder. Han skrev i hvert fald referatet efter ekskursionen.

Det var rimeligvis kun de færreste af deltagerne, der havde været på Madstedborg før. I Madsted blev selskabet suppleret med overklitfoged Axel Heidemann Rasmussen (1897-1968), Søholt, og klitplantør Kristian Ravn (1902-76), Hvidbjerg v. Aa Plantage. Ved middagstid blev selskabet modtaget af ejerne, Niels Christian Søndergaard og Peter Nielsen Pedersen samt af Laurids Palle Møller Søndergaard. Ejerne roede selv selskabet i hold ud til holmen, der - sikkert for første gang - fik besøg af et helt selskab af ornitologer i fuglenes yngletid!

Selskabet saa "... endnu Lokaliteten og dens Fuglefauna i fuldt Flor", skrev Løppenthin i 1943 i sin sidste artikel om øen, som fik følgende overskrift:

"Madstedborgs skæbne som fugleø"

Den 9. juni 1941 aflagde Løppenthin Madstedborg et kortvarigt besøg. Han kom igen den 4. juni 1942. En af ejerne, Niels Christian Søndergaard, havde forberedt Løppenthin på, at "Det bliver en Skuffelse". Niels Christian Søndergaard fik desværre ret.

Løppenthins artikel i 1943 var udformet som en nekrolog over Madstedborg og dens forsvundne fuglerigdomme. Han skriver bl.a.:

"Deres (ejernes) Interesse i at bevare øen som Fuglekoloni er klar nok. Ægsamlingen har givet en god Skilling i Aarenes Løb, og Fuglenes Gødning betyder en Del for Græsset paa Madstedborgs magre Jord, men Hovedargumentet er og var altid Ejernes store Kærlighed til "æ Borg". De aabne Arme, besøgende Ornithologer altid er blevet modtaget med, skal man nok vide at huske. Med Sorg konstateres Udviklingen, ikke mindst af "Gl. Madstedgaards" tidligere Ejer, Rentier Laurids Søndergaard, Svankær, og af dennes Hustru (Inger Kirstine Søndergaard f. Nielsen 1876-1950), hvis Barndomshjem Stedet er. I Juni 1942 udtalte hun med et vemodigt Smil.

"Hwa' e æ Borg, uden æ Fowl?"

Uden Fuglene er Madstedborg en mager Græsgang, hvor noget Ungkvæg finder Føden i Sommertiden. Fredningsstenen for Voldstederne har Studene væltet, men det var hverken for Voldenes eller for Kreaturerens Skyld, Ornithologerne kom”.

Løppenthin kom sandsynligvis ikke mere på besøg på Madstedborg eller hos ejerne i Madsted.

Der blev siden hen ikke publiceret særlige artikler om Madstedborg og dens fugleliv, hverken i ornitologiske tidsskrifter eller i jagtblade. Det kunne der nu godt være gjort, for da Løppenthin besøgte Thy i juni 1942 bar Ove Sø's vandstand præg af, at nedbørsmængden i den foregående vinter og i forårsmånederne havde været meget ringe. Da regnen igen faldt ned over Thy, tilførtes der igen normale vandmængder til Ove Sø, vandstanden steg, og Madstedborg blev igen en fugleholm.

Madstedborgs seneste periode som fugleholm med sjældne ynglefugle kom kun til at vare et årti. De store ynglefuglekolonier kom dog aldrig igen, for andre faktorer var begyndt at have indflydelse på Ove Sø og Madstedborg som levested for fugle.

Fugle på Madstedborg

Hvad var det for fugle, der engang optrådte så talrigt på Madstedborg – ”hvidfuglenes ø” i Ove Sø? ”Hvidfuglene” var kolonirugende måger og terner, og under dem ynglede der ænder og vadefugle. I det følgende omtales nogle af de vigtigste fuglearter på holmen.

Nogle citater fra publikationerne om Madstedborg giver nogle gode, beskrivende indtryk af holmen, dens omgivelser og dens fugleliv.

Heiberg skriver i 1886 om oplevelsen at besøge en fugleholm. Madstedborg kan have inspireret ham til at skrive følgende:

”En Fugleholm og dens Omgivelser yder et ejendommeligt tiltalende Skue. Naar man fra Bredden kaster Blikket ud over den klare Sø og den sivkrandsede Holm, ses talrige Skarer af skinnende hvide Maager og Terner, dels sejlene paa Vandfladen, dels svævende i Luften over Holmen, hvis Grønsvær er oversaaet med Fugle, der tager sig ud som utallige hvide Pletter. Uafbrudt iler Fugle til og fra Holmen paa deres Togter for at søge Føde.

Alt er fredeligt og stille, kun enkelte Skrig og

en utydelig summende Lyd trænger over til Jagttagerne. Men alt som man i Baad nærmer sig, kommer der Uro i Lejren, og betræder man Holmen, hæver tusinde og atter tusinde af Fugle under hæse Skrig i Luften og fylder denne med øredøvende Larmen. Øverst oppe Kentiske Terner i samlet, tætsluttende Flok, under den hvide Sky sværmer og tumler Hættemaagerne i talløse uordnede Skarer mellem hinanden, skrigende og hvæsende, medens Enkelte med stor Dristighed slaar ned over Hovedet paa Fredsforstyrrelsen, men dog aldrig gøre noget alvorligt Angreb. Man maa træde varsomt, thi Holmen er bedækket med Æg”.

Asger Ditlevsen skrev i 1912 - rimeligvis efter besøg – bl.a. følgende om Madstedborg:

”I Nordøst hæver nogle store brune Lyngbakker sig lige op fra Søen; lige overfor i Vest naar stejle lyse Sandklitter tæt ned til Vandet; langt ude i Nordvest gaar Bredderne gennem hedeagtige Strækninger jævnt over i Klitterrainet ved Havet”.

Sigfred Knudsen beskriver i sin artikel fra 1925 også fuglelivet på Madstedborg i forårsmånederne før fuglenes yngletid:

”I det tidlige Foraar besøges Holmene af store Flokke Sædgæs og af en Del Brushøns, hvis Hanner har Kampplads her. Ejerne af Holmene er ikke begejstrede for Sædgæssenes Ophold paa disse, da de æder det første Græs og derved forhæler Tiden for Overførelsen af Studene, der ”svømmes” over”.

Kjær skrev om et étdagsbesøg på Madstedborg i slutningen af maj, formentlig i 1936. Han skriver:

”Da vi stiger ud af Baaden og gaar i Land, letter en mægtig Sværm, en hvid ”Sky” af Fugle. Øen er saa tæt besat med Reder, at der næppe findes en Kvadratmeter paa hele øen, hvor der ikke er en Rede. Alle Rederne er fulde af Æg eller nyudklækkede Unger”.

Løppenthin beskriver i sin første artikel fra 1939 sit første indtryk af Ove Sø:

”Ved umiddelbar Jagttagelse frembyder Madstedborgs Fuglefauna et mærkeligt marint præg. Splitternen, der ellers i Danmark er en udpræget Yderkystfugl, yngler aarlig her i ret anseeligt Tal, ligesaa Strandskaden og Gravanden, men paa den anden Side har jeg aldrig konstateret den Toppede Skallesluger, der synes at rugge konstant i Ørum Sø. Tilstedeværelsen af de Toppede Lappedykkere

saavel som Blishønsene og Troldeenderne minder dog stadig Jagttageren om, at han har en Ferskvandslokalitet for sig”.

Hættemågerne

Den helt dominerende fugleart på Madstedborg var hættemågen - af thyboerne kaldet ”Hat-Tar”. Den yngede i store kolonier på flere tusinde par. Løppenthin skønnede, at der i 1936-38 var 5-6.000 par.

Beboerne i sognene ved holmen bemærkede med stor interesse, hvornår hættemågerne ankom til Madstedborg. Efter den mundtlige tradition skete dette på samme tid hvert år.

De ældste oplysninger er givet af Arne Eskesen (1900-96), der er søn af den første klitplantør i Hvidbjerg vesten Aa Plantage, Hans Peter Eskesen, i perioden 1892-1916. Arne Eskesen skriver i brev af 30. november 1995 til Elly Mardal, Boddum, bl.a.:

”Mågerne kom troligt hvert år, og det skete i mange år i natten mellem den 16 og 17. (marts); men fra 1911 eller 12 blev det til natten mellem den 12. og 13. (marts). Enkelte par kom et par dage i forvejen, men hele skaren kom på en gang, og så kunne vi - fra Istrup skole - høre de mange hundrede mågers skrigen. Borgen ligger jo lige øst for skolen”.

Beboere og ansatte på gårdene i Madsted har bekræftet, at hættemågerne kunne ankomme den 12. marts. Denne dag havde fruén på ”Madstedgård”, Inger Søndergaard (1907-83), fødselsdag. Elsebeth Ifversen f. Pedersen i 1927 i ”Ågård” bekræfter, at ”mågerne kunne komme den 12. marts, og at ”mågerne skulle komme den 18. marts”.

Hættemågernes optræden på Madstedborg blev også fulgt med stor interesse i Sønderhå. Fuglenes nærmeste naboer var Andreas Pedersen og hans familie. De boede på den nærmestliggende gård, og herfra kunne de iagttage koloniens etablering om foråret. Det skete ifølge Andreas Pedersens døtre, Emma Olesen (f. 1930) og Inger Mouritsen (f. 1942), begge Sønderhå, altid i perioden 12. - 18. marts. Hættemågen var således også her en forårsbebuder, man lagde mærke til. Den kunne ses og høres, og man fulgte den gennem hele ynglesæsonen.

Hættemågekolonierne på Madstedborg var normalt fuldtallige i april måned. Hættemågerne lægger deres æg senere om foråret i det forblæste

Splitternekoloni - dengang benævnt »Kentiske Terner« - på »Lille Holm« 30. maj 1921. Bemærk splitterternens tætte kolonidannelse. I forgrunden ses nogle splitternereder. Underlaget er helt lyst på grund af uglekens eskremitter, som havde stor betydning for holmens frodige græsvækst. Omkring ternekolonien yngede hættemågerne. Bemærk den helt traløse horisont over vestbredden. Foto: Alfred Scharling.

Lille koloni af hættemåger i Ove Sø tæt ved Madstedborg i 1920'erne. I baggrunden ses fugleholmen og Sønderhå. Foto: Alfred Scharling.

og kølige Nordvestjylland end på mere beskyttede lokaliteter i Østdanmark. De første mågeæg på Madstedborg blev normalt lagt efter midten af april. Det var ca. 2 uger senere end på Sjælland.

Hættemågebestanden var reduceret betydeligt i sommeren 1942. Løppenthin anslog bestanden til kun at omfatte ca. 1.000 par. Årsagen hertil var den førnævnte meget lave vandstand i Ove Sø i forsommeren 1942, som tillod landrovdyr at optræde på holmen i yngletiden.

Det antages, at en del af hættemågerne vendte tilbage til Madstedborg de efterfølgende år, hvor søens vandstand igen blev normal. Men hættemågekolonien havde fået et ”knæk”, som den aldrig siden kunne overvinde.

Bestanden blev mindre og mindre gennem 1950'erne og 1960'erne. Der er nogen usikkerhed om, hvornår der sidst var en større hættemågekoloni på Madstedborg. Det er dog rimeligt at antage, at arten har optrådt uregelmæssigt på Madstedborg i tiåret 1965-1974, hvorimod det er sikkert, at den ikke har ynglet på

holmen siden 1975.

En mindre del af hættemågebestanden etablerede sig på to små holme, der dukkede op i søen efter vandstandssænkningen i 1931 og i takt med den generelle sænkning af grundvandstanden siden 1950'erne. Der dannedes en lille holm syd for (i Hvidbjerg vesten Aa Sogn) og en sydøst for Madstedborg (i Sønderhå Sogn). Det skønnes, at bestanden på de to småholme kun har omfattet få hundrede par i alt.

Hættemågerne ydede i kraft af deres talstærke og støjende optræden beskyttelse for terner, ænder og vadefugle. Disse artsgrupper var helt afhængige af hættemågerne.

Sandterne

Den mest interessante af ternerne på Madstedborg var sandternerne, der helt frem til ca. 1910 blev benævnt "Engelsk Terne" i den ornitologiske litteratur, således af såvel Heiberg i 1886 som Ewald Hansen i 1907. Heiberg gør dog opmærksom på, at han blandt thyboer har hørt den benævnt "Sand-Tar".

Kjær nævner i 1936, at arten også omtales som "Latterternen" blandt thyboerne. Til sammenligning kan det oplyses, at arten hedder "Lachseschwalbe" på tysk. Når sandterneren varsler ved ynglepladsen, udstøder den nogle lyde, som kan minde om menneskets latter.

Som et kuriosum kan det nævnes, at Madstedbeboernes navn, "Sand-Tar", ikke bare blev til det danske fuglenavn, sandterne: Efter at en ringmærket sandterneunge fra Madstedborg blev fundet død flere år efter ved Oslofjorden i Norge, hvor arten aldrig havde optrådt tidligere, fik arten det norske navn, sandterne. På svensk kom den tilsvarende til at hedde "Sandtärna".

I 1860'erne fandt Heiberg denne art på "borgholmene" i Sjørring Sø og i Sperring Sø (i alt ca. 30 par på de to holme), i Flade og Ørum Sø (ca. 70-100 par) samt i Ove Sø (ca. 50-70 par). På Heibergs tid fandtes der endvidere kolonier med enkelte par sandterner på andre mindre lokaliteter i Thy, således at der dengang kan have ynglet op til ca. 200 par sandterner i Thy.

Heiberg antager, at en del af sandterne fra de udtørrede søer samledes på Madstedborg i 1879, hvor bestanden var vokset til ca. 100 par.

M. Ewald Hansen skriver i 1907:

"Af disse sidste (ternerne) er den engelske Terne (Sterna anglica) talrig og yngler overalt paa Holmen. Endskønt der er temmelig god Plads paa Holmen, finder man dog mangfoldige Reder med 4-6 Æg, som altid kan deles i to Kuld, hvilket altsaa stammer fra, at 2 Hunner lægger Æg i samme Rede. Redeunderlaget bestaar undertiden af Ekskrementer af de i det tidligere Foraar overnattende Vildgæs, men i de fleste Tilfælde ligger Æggene blot ovenpaa Græsset. Æglægningen begynder som oftest i Midten af Maj, men der kan findes friske Æg hele Juni Maaned".

Sandterne kom til Thy i maj måned. Rederne blev anlagt i spredte kolonier – næsten altid nær ved hættemågekolonier. Æggene blev først lagt efter midten af maj. Det medførte, at sandternernes æg kun i meget ringe omfang kan have været indsamlet som "mågeæg".

Sigfred Knudsen skriver i 1925:

"Andre år var sandterneren ("Sand-Tar") den almindeligste af ternearterne. Den etablerede sig efter midten af maj måned i kanten af eller i det mindste i nærheden af en hættemågekoloni. Da sandterne således havde mere plads til deres rådighed, lå rederne mere spredte. Sandternekolonierne kunne omfatte næsten 200 par de bedste år, og de repræsenterede da omkring en trediedel af den samlede danske ynglebestand".

Det må formodes, at bestanden fortsatte med at vokse på Madstedborg efter 1879, for bestanden på Madstedborg var ifølge Anders Pape Møller i perioden frem til 1953 - bortset fra de tørre somre i 1941 og 1942 - på 100-150 par. I 1954 var den reduceret til ca. 50 par. I 1955 var arten ikke på holmen. I 1956, der var artens sidste år på Madstedborg, var der 20-25 par.

Anders Pape Møllers analyser af ringmærkningsresultater har i øvrigt siden vist, hvor sandterne var i 1941 og i 1942. Bestanden var midlertidigt flyttet ca. 75 km mod syd - ned til Stadil Fjord, hvor kolonien blev anlagt på Hindø.

Analyser har endvidere vist, at de sidste sandternekolonier flyttede fra Madstedborg i 1950'erne til Borgholm ved Aggersund. Her var de i øvrigt til ca. 1960, hvorefter en del flyttede til andre holme i Limfjorden og en anden del af bestanden flyttede ud af landet til Ditmarsken i Slesvig-Holsten i Tyskland.

Sandternens fødevalg er helt forskellig fra de øvrige danske ternearter. Hvor de andre

Splitternekoloni jages op. »Lille Holm« 30. maj 1921.

ternearter udelukkende finder deres føde i havet, i søer og i vandløb, flyver sandternen ind over marker, enge, heder og klitområder efter føde, som bl.a. består af: Insekter, firben, stålorme, padder, fugleunger. Den har et meget alsidigt kostvalg.

Der er ingen tvivl om, at sandternen var kendt af beboerne i sognene omkring Ove Sø. Man kendte den på dens karakteristiske stemme og fødesøgning over marker og enge i forårsmånederne, inden afgrøderne voksede op.

Sandterne-kolonien på Madstedborg har været artens betydeligste yngleplads i Danmark i 1900-tallet og samtidig én af dens nordligste i sit udbredelsesområde.

Sandternens særlige krav til fødesøgningsområderne har gjort den til en udryddelsestruet art i store dele af dens samlede udbredelsesområde. Den er følsom overfor trævækst, høje afgrøder, kemiske bekæmpelsesmidler mv. Da disse faktorer i høj grad præger det danske landskab, kan det forudses, at arten er udryddet som dansk ynglefugl inden udgangen af 1990'erne.

Splitterterne

Heiberg fandt en stor koloni af "Kentisk Terne" på Madstedborg i 1886. Han oplyser, at thyboerne kalder den "Stor Split-Tar". Ornitologerne kaldte den "Kentisk Terne". Navnet er en oversættelse af dens daværende latinske betegnelse, "Sterna cantiaca", efter beskrivelsen af en forekomst i landskabet Kent i Sydøst-England. Thyboernes betegnelse, "Store Split-Tar", inspirerede ca. 1910 til den rigsdanske oversættelse, splitterne, der igen inspirerede nordmændene til at give den samme navn.

Splitternen optræder (næsten) altid i kolonier - nogle kan endda være meget store - især i Jylland og altid i nær tilknytning til hætte-

mågekolonier. Splitternen yngler de fleste steder ved og søger sin føde langs havkyster. Arten formodes at have været hjemmehørende på Madstedborg fra gammel tid. Forekomsten på Vestjyllands nordligste fugleø nær ved havet er således ikke typisk. For splitterterne har det nok været afgørende, at afstanden til havet var lille, at klitområdet mellem sø og hav var åbent, og at de hele tiden kunne fornemme havets nærhed.

Ewald Hansen oplyste i 1907 følgende:

"Af den kentiske Terne (Sterna cantiaca) er der for Tiden en ret god Bestand. Kolonien var for faa Aar siden lige ved at forsvinde derfra, og Ejerne af Holmen, som for Gødningens Skyld nødigt vilde miste Ternerne, besluttede derfor at ophøre med at indsamle Æggene af denne Art. Resultatet deraf er blevet, at Kolonierne nu er kommen til Kræfter igen. Naar Fuglene midt i Maj begynder at lægge Æg, og disse bliver indsamlede, deler Kolonien sig gerne i flere mindre Partier paa forskellige Steder af Holmen".

Sigfred Knudsen kunne i 1925 oplyse, at "Kolonien atter kom til Kræfter, saa den nu er større end nogensinde". Han oplyser endvidere:

"Nogle år var splitternen ("Stor Split-Tar") den almindeligste af ternearterne. Den etablerede sig i de første uger af maj måned inde i en hættemåge-koloni, efter at denne var etableret i april måned. Da områder til flere redepladser under disse betingelser altid ville være sparsomme, lå splitternernes reder derfor særdeles tæt. Splitternekolonierne talte de bedste år hundreder af par".

Løppenthin fandt splitterterner ynglende på Madstedborg i et varieret antal: I 1936 kun ca. 35 par, i 1937 taltes 141 par i tre kolonier og i 1938 73 par i en koloni.

Af ringmærkningsresultaterne at dømme har splitterterne sandsynligvis ynglet regelmæssigt på holmen i perioden 1920-37.

I 1941 var splitterterne ifølge Løppenthin igen talrig på holmen, hvorimod de var væk i 1942 for aldrig mere at vende tilbage.

Fjordterne

Heiberg anfører i 1886, at "Almindelig Terne yngler ved alle større Søer, på Fugleholmene og på Limfjordens Bredder".

Ewald Hansen skriver i 1907, at

"En tredie Art, Ternen (Sterna hirundo),

rugger i stor Mængde ved Vandbredden, hvor Æggene lægges blandt Stenene eller i Sandet; de falder ganske sammen med Omgivelserne, saa at man kan staa lige ved Æggene uden at opdage dem”.

I sin artikel i 1921 omtaler Ewald Hansen samme art som ”Sø-Terne”. En anden forfatter, førnævnte Asger Ditlevsen, havde i 1912 kaldt den ”Hætteterne”.

Sigfred Knudsen skriver i 1925, at ”Almindelig terne” kaldes ”Lille Split-Tar” i Thy”. Den etablerede sig samtidig med sandterne, men på de lavereliggende områder langs søbredden tæt ved hættemåge-kolonierne.

Først i Løppenthins artikel fra 1939 benævnes denne terne med sit nuværende navn, fjordterne.

Bestanden har rimeligvis varieret meget i antal, men har næppe omfattet mere end 100 par i de bedste år. Det må formodes, at de sidste par fjordterner forsvandt fra Madstedborg sammen med hættemågerne, og at enkelte par fortsat yngler - omend ustadigt - sammen med hættemågerne på de små holme i Ove Sø.

Fjordternen er således den sidste terneart, der endnu forsøger at holde stand i Ove Sø og minder én om fortidens storhed!

Flere ornitologer fremhævede i øvrigt om Ove Sø, at man her med held kunne se alle Danmarks 6 ynglende ternearter paa et Sted og paa samme Tid! Sortternen - af thyboerne kaldet ”Blå-Tar” - har ynglet i mindre søer og moser ved Ove Sø helt op til ca. 1990, og den kunne derfor ofte ses i Ove Sø. Dværgternen yngler endnu enkelte steder på havkysten, ligesom den har ynglet ved Limfjorden. Dværgternen kan derfor ses af og til især i eftersommeren fiske i søer og moser sammen med dens flyvefærdige unger. Den sidste terneart er havternen - førhen kaldet kystternen. Den har altid ynglet ved kysterne flere steder i Nordvestjylland, og selvom den er Danmarks hyppigste ynglende terneart, har den rimeligvis nok været den sjældnest forekommende i Ove Sø.

Troldænderne

Troldanden er af flere blevet fremhævet som den fornemmeste af Madstedborgs ynglefugle. Den var holmens vigtigste attraktion blandt danske ornitologer. Det kan skyldes, at Madstedborg var det eneste sted i Danmark, hvor denne art ynglede i stort tal.

Heiberg fandt på trods af omhyggelige efter

Rugende troldand på Madstedborg i 1920'erne. Arten havde fra ca. 1910 sandsynligvis sin første yngleplads her. I artens bedste år i 1930'erne talte bestanden ca. 90 rugende hunner! Troldanden regnedes af mange ornitologer som Madstedborgs mest interessante art. Sandternen fandtes dengang på flere lokaliteter i Vest- og Nordjylland. Foto: Alfred Scharling.

søgninger aldrig en troldanderede på sine ture i Thy i 1800-tallet. Den første, der fandt ynglende troldænder på Madstedborg - og hermed også i Danmark - var Ewald Hansen, der bl.a. skrev i 1907:

”Det er ikke saa længe siden, at Troldanden begyndte at yngle paa Holmen. På den nordvestlige Del af Holmen, hvor der er fuldt op af Tuer, har Troldanden sit Hovedopholdssted, men efterhaanden som Bestanden er vokset, er Ænderne flyttet længere og længere mod øst, saaledes at man kan træffe Troldænder næsten over hele Holmen....

.... Æglægningen begynder sjældent før sidst i Maj, og Ællingerne bliver derfor som Regel ikke flyvefærdige, til Andejagten begynder i Midten af Juli. Saavel Ællingerne som den gamle And vilde derfor blive et let Bytte for Egnens mange Jægere, hvis ikke Ejerne af Holmen havde udstedt Forbud mod Jagt paa eller ved Holmen før henimod Efteraaret, naar alle Ynglefuglene er borte. Som Følge deraf nyder Troldænderne en god Fredning i Yngletiden, og det har glædet mig at iagttage, at Kolonien tiltager, og at Ænderne saaledes synes at finde Behag i Stedet”.

Troldanden havde ikke et særligt navn hos thyboerne. Det skyldes, at den formodes først at være indvandret til Madstedborg omkring år

*Sandterne lander ved reden på Madstedborg 8. juni 1949.
Som det ses, var der i høj grad godt forhold mellem holmens ynglefugle og græssende kreaturer.
Fotografen, Arthur Christiansen, var en af 1900-tallets absolut dygtigste danske fuglefotografer.*

1900. Arten må her have fundet Ove Sø særdeles velegnet, for den har aldrig siden optrådt i egentlige ynglekolonier eller med så stort et parantal andre steder i Danmark.

Den anbragte sin rede skjult i tæt græs, i græstuer eller i buske af brændenælder. De mange beskyttende mågefugle og de rige fødesøgningsmuligheder i Ove Sø medførte, at bestanden nogle år nåede op på ca. 100 rugende hunner.

Det er interessant at bemærke sig, at Sigfred Knudsen i 1925 nævner, at dele af søen havde flydende vandplanter. En sådan vandflora er karakteristisk for en biotop med god vandkvalitet, altså helt ren vand.

Arter som sortterne og troland trives kun i søer og moser med rigelige fødemængder. Sortternen tager store flyvende insekter, vandnymfer, guldsmede m.fl., som udklækkes i rent vand, og trolanden dykker efter snegle og muslinger, som i ferskvand kun optræder i rigelige mængder i rent vand. Netop dammuslingens store antal i Ove Sø var vel den egentlige årsag til, at trolanden kunne yngle her og opfodre så mange unger, at artens efterårsbestand dengang kunne nærme sig næsten 1000 fugle.

Om troldænderne, som han kunne finde rugende over hele øen, skriver Ewald Hansen

således bl.a. i 1921:

"Næringen bestaar bla. af Dammuslinger, hvoraf der i Søen findes Overflod. Ganske morsomt er det en Junidag at se en saadan Trolandemoder i Spidsen for et stort Kuld Dun-Ællinger ude paa Søen. Mærker Anden Fare, giver den Ællingerne Tegn til at forsvinde under Vandet, og bruger man sine øjne godt, vil man se ligesom en Flok Insekter paa Vandskorpen - det er de smaa Ællingers Næbspids, som lige netop er saa meget over Vandet, at de kan aande. Hvis en af Ællingerne vover sig op igen uden Tilladelse, faar den et Spark af Andemoderens Fod, saa den skyndsomt dykker ned igen".

Kjær skriver i 1936 bl.a.:

"Allerbedst som man gaar mellem disse Græstuer, kan det hænde, at en lille, mørk, nakketoppet And pludselig flyver ud mellem to Græstoppe lige for Foden af En og forsvinder ud over Søfladen.

Det er den morsomme Troland, øens fornemste Beboer; som jeg særl.

... Ejendommeligt er det at se Trolandens Rede paa Madstedborg, idet de fleste Reder er anbragt lige midt i Maagekolonierne, saaledes at Trolanden "bor" under Tuerne med de rugende Hættemaager og i bogstavelig Forstand har Maagerne som Tag".

Sandterner med unger. Den ene mage bringer føde, her en brun frø, til reden, hvor den anden mage ligger på den mindste unge, mens den største dununge, der ses mellem de gamle fugle, er klar til at indtage et større måltid. Sandternernes føde bestod slet ikke som hos de øvrige hvide ternearter af fisk. De afsøgte klitter, heder, enge og marker for padder, krybdyr, mus, større insekter med videre.

Niels Hjalmar Trab (1904 - 91) tømmer rusen for fisk (abborer, brasen med videre) i Ove So ud for »Tåndrup« ca. 1957. Han var født i Sønderhå som søn af købmand og fiskeeksportør Poul Martin Trab, der senere blev købmand, fiskeeksportør og indehaver af øl- og vindepot i Bedsted. Niels Hjalmar Trab overtog faderens forretning, som han drev frem til 1972.

Foto: Preben Damsgaard.

Sigfred Knudsen nævner i 1925, at arten yngler i "stort Antal". Løppenthin fandt 30-50 par i 1927, højst ca. 20 par i 1936 samt 70-90 par i 1938 og i 1939. I 1941 og i 1942 - Madstedborgs katastrofeår - så Løppenthin mange trolldænder på søen men kun få reder på holmen. Årsagen hertil kan kun være landpattedyrs optræden på holmen.

De sidste trolldandepar forsvandt rimeligvis

fra Madstedborg sammen med hættemågerne, og der kan endnu i nogle år findes en enkelt rede blandt hættemågerne på småholmene i

Kilder:

1. Heiberg, PW.: Thylands Fugle. Viborg 1886.
2. Kjærbølling, N. 1852: Danmarks Fugle. - København: Gyldendal.
3. Kjærbølling, N. 1875-77: Skandinaviens Fugle, med særligt Hensyn til Danmark og de nordlige Bilande. - Ved J. S. Collin. - København: Jørgensen.
4. Hansen, M. Ewald. 1907: Et Besøg på Madstedborg. - Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift (DOFT) 1, pp. 93-95.
5. Hansen, M. Ewald. 1921: Fugleholmen Madstedborg. - Naturhistorisk Forening for Jyllands Tidsskrift, Flora og Fauna (FF) 23, pp. 23-26.
6. Knudsen, V. Sigfred. 1925: Fugleholmen Madstedborg i Ove Sø, Thy. - FF 31, pp. 1-18.
7. Skovgaard, P. 1929: Sandterne. - Dansk Jagtforenings Blad, Dansk Jagttidende (DJ) 45, pp. 354-355.
8. Kiær, T. 1936: Et Besøg på Troldandens Ynglepladser. - DJ 53, pp. 189-192.
9. Kjær, T. 1938: Fugleøen Madstedborg i Ove Sø. - Landsjagtforeningen af 1923's Blad, Jagt og Fiskeri 10, pp. 301-304.
10. Løppenthin, B. 1939: Ornithologiske Studier fra Ovesø, Thy. - DOFT 33, pp. 66-90.
11. Løppenthin, B. 1943: Madstedborgs Skæbne som Fugleø. DOFT 37, pp. 89-98.
12. Møller, A. P. 1978: Skiftende koloniplaceringer hos danske Sandterne *Gelohelidon n. nilotica* Gmel. - DOFT 72, pp. 119-126.
13. Ditlevsen, A. 1912: Billeder af Dansk Fugleliv - Fotograferet i Naturen af R. Christensen - II. Terner. - pp. 12-13 - Gad.
14. Løppenthin, B. 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. - Odense Universitetsforlag, p. 319.
15. Løppenthin, B. 1942: Iagttagelser fra Ørum Sø. - DOFT 36, pp. 212.

Kilde: Sydthy Årbog 1996, side 99-114.

Besøgende på Madstedborg - sandsynligvis i 1930'erne. Jagtgeværløbet hos manden til venstre viser, at der er tale om et jagtselskab. Madpapir og flasker viser endvidere, at mændene har indtaget frokost. Mand nr. 2 fra venstre kan være Valdemar Rudolf Madsen, der var plantør i Hvidbjerg vesten Aa Plantage i perioden 1916-38. Hvem er de øvrige?